

TÜRK HÜMANİZMİ İÇİN KAYNAK ARAYAN VE “YENİ”NİN PEŞİNDE OLAN BİR DERGİ: *HAMLE*

Mehmet Can DOĞAN

Hamle, “edebiyatta-sanatta-fikirde-ilmde” sunumuyla Ağustos 1940 tarihinde İstanbul’da yayın dünyasına girer. Aylık bir yayın organı olan ve Cumhuriyet Matbaası’nda basılan dergi, Birinci Kânun 1940’ta yayımlanan beşinci sayıyla kapanır. Derginin “müessisi” Celâleddin Ezine, “sahibi ve neşriyat müdürü” Hasan Tanrıkut, “mesul müdürü” Şahabettin Suntekin’dir. Son iki ad, *Hamle*’nin çıkışından iki ay önce kapanan *Yeni İnsanlık*’ın da sahibi ve neşriyat müdürüdür. *Yeni İnsanlık*, Mayıs 1940 tarihli dördüncü sayısıyla kapandıktan sonra derginin sahibi ve yazar kadrosunun yeni bir dergide bir araya gelerek *Hamle*’yi çıkardığı söylenebilir. Dergi incelendiğinde *Yeni İnsanlık*’ta yazan bir iki imza dışında oradaki bütün şair ve yazarların *Hamle*’de yer aldığı görülür. Selefindeki (öncülündeki) yazar kadrosuna Celâleddin Ezine eklenmiştir. “Müessis” olarak görünen bu ad, derginin var oluşu kadar söyleminin belirlenmesi yönünden de önemlidir. *Hamle*’nin söylemini, Ezine ile Hasan Tanrıkut’un görüşleri belirginleştirir. Aşağıda görüleceği üzere bu yazarlar, derginin duruşunu ve tutumunu karşıt olmamakla birlikte örtüştüğü de söylenemeyen düşünceleriyle ilan ederler. Hasan Tanrıkut’un *Hamle*’yi *Yeni İnsanlık*’ın ad değiştirmişisi olarak gördüğü rahatlıkla söylenebilir. Ancak Celâleddin Ezine’nin bu yaklaşımı benimsemişliği ve *Hamle*’yi yeni bir dergi olarak gördüğü açıktır. Bu tutumunu, sunuş yazısı gibi de okunabilecek “Bir Ön Söz”de, “ahensizlik” metaforu üzerinden dile getirir.

Salâh Birsel’in verdiği bilgiye göre, *Hamle* yayımlandığı sıralarda aydınlar arasında epey “yankı uyandırmış”; hatta ilk sayısının ikinci baskısı yapılmıştır. Birsel; bunun bir satış stratejisi olduğunu belirterek, derginin ilk baskısında bir bölümüne ikinci baskı damgası vurulduğunu, bu yüzden de

satışında olağanüstülük bulunmadığını kaydeder. Onun verdiği bilgiler arasında, *Hamle*’nin kapanışına ilişkin bir ayrıntı da vardır. Şunları yazar:

“*Celâlettin Ezine bu arada haftalık bir siyasa ve edebiyat dergisinin daha etkili olabileceğini düşünmüştür. Kendisi orada siyasal yazılar da yazabilecektir. Bunu düşünür düşünmez de 5 sayı çıkmış olan Hamle’yi kapatmış, onun yerine Gün’ü çıkarmaya başlamıştır. Yönetim yine Hasan Tanrıku’tadır.*”¹

Haftalık “siyasi ve edebî gazete” *Gün*, 24 Mayıs 1941’de yayımlanmaya başlanır. *Hamle*’nin kapanışıyla *Gün*’ün yayımlanması arasındaki altı aylık süre düşünüldüğünde Birsel’in verdiği bilgiye, kullanışlı olmakla birlikte

kuşkuyla yaklaşmak gerekir. Kuşkuyu giderecekmiş gibi görünen bilgi, Hasan İzzettin Dinamo’nun anılarında belirir ama bu da ikna edici değildir. Dinamo’nun “şiiir bahçemiz” diye andığı *Hamle*’yi *saf bir edebiyat dergisi* olarak gördüğü bellidir. “Şiiir bahçesi”ni tarumar eden *Gün*’ün Nazi Almanyası tarafından Türkiye’de propaganda amacı ile çıkarılmak istenen bir yayın organı olduğunu belirtir. Dinamo; *Gün*’ün proje olarak görüşüldüğünü, Alman Propaganda Nazırı Goebbels’in bu gizli projesinin açığa çıkması üzerine yayınından vazgeçildiğini yazar.² Onun verdiği bilgi-

HAMLE
EDEBİYATDA - SANATDA - FIKİRDE - İLİMDE
Müessesesi
CELÂLEDDİN EZİNE
Sayı: 1 - Cilt: 1 - İstanbul 1940

İÇİNDEKİLER

Önsöz	Celâleddin EZİNE
Uç Şiir	Salâhaddin RUDBEY
Doğul AMİK Nazariyatın Amelî Değeri	Hasan TANRIKUT
Türk Hürmanizmasının İlahi	Celâleddin EZİNE
Kurtuluş (Şiir)	Özalp BİLAL
Tanrıku'tun İlahîci (Doküman Tercümesi)	Özgeç KAZANLI
Fransa İçin Şiir 1940	Asat Hâlet ÇELEBİ
İstisna İstisnâ (Şiir)	* * *
Şehzadehaner	Yahya Hamid CENY
Balk (Şiir)	B. I. DİNAMO
Bir Necevak İdarahanesinde	Büyüce Bulku
Kazan Ötüsü (Frans Kafkadan)	Noriman KURTRAY
La-Tay-Pe'ata Bir Şiir	Celâleddin EZİNE
Mahmud Nisam Paşanın Bir Nisri	C. E.
Özler Geliş (Şiir)	Sağdı YASHAN
Aptal (Yagmalıvadan Tercümesi)	Aras ARSOY
Durumlar	Hasan TANRIKUT
Şiirler	Fevk GURBEY
De gün ve Bir Cinayet (Hikâye)	Salâhaddin RUDBEY
Mahmud Akis (Türkî)	Doğan KUBENAY
Akıllarla	H. T.

- 1 Salâh Birsel, *Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983, s. 130.
- 2 Hasan İzzettin Dinamo, *İkinci Dünya Savaşı'ndan Edebiyat Anıları*, De Yayınevi, İstanbul, 1984, s. 112-117. Dinamo, iki yayın arasındaki kapanma ve açılma konusunda, özetle şunları yazmıştır: “Anglosaksonlar, bizim *Hamle* dergisine uzanmış olan Goebbels’in kuru elini tutup bükmüş, *Gün Gazetesi*’ni gün yüzü görmeyen Ehrimen’in ülkesine göndermişlerdi.”

lerden *Gün*'ün yayımlanmadığı sonucu çıkar. Bu sonuç tashih edilerek Dinamo'nun yazdıkları, *Hamle* ile *Gün* arasındaki altı aylık süreyi açıklamada yardımcı olur. Ayrıca *Hamle*'nin üçüncü sayısının arka kapağı içindeki *Gün*'ün çıkarılacağına ilişkin şu duyuru, söz konusu yayının *Hamle*'nin beşinci sayısından daha önce tasarlandığını gösterir. Tam sayfalık ilanda müessisi, başmuharriri, imtiyaz sahibi ve umumi neşriyat müdürü duyurularak “*Gün - Yeni neslin yevmi, siyasî gazetesi - Yakında çıkıyor*” denir. Bu duyuru ile *Gün*'ün çıkışı arasında, yaklaşık yedi ay gibi bir süre vardır.

Gün'ün selefi olan *Hamle*'nin sadece dördüncü sayısı 36 sayfa, diğer sayıları 32 sayfa olarak yayımlanır. Gösterişsiz bir kapakla okura sunulan dergide; resim, fotoğraf veya çizim gibi görsel öğelere rastlanmaz. Kapak tasarımları gibi iç tasarımı da sadedir. Dergiye maddi kaynak sağlayan tek bir reklama yer açıldığı görülür. İlk dört sayının arka kapağında veya arka kapak içinde bir sigorta şirketinin tam sayfa reklamı yayımlanır. Bunun dışında yine arka kapak veya kapak içlerinde, derginin kadrosundaki şair ve yazarların kitapları, “Muharrirlerimiz Eserleri” başlığı altında duyurularak bunların dergi üzerinden indirimli alınabileceği belirtilir. Duyurular arasında derginin açtığı yabancı dil kursları³ ile “şiir ve hikâye müsabakası” da vardır. İlk sayıda başvuru süresinin Birinci Teşrinde (Ekim'de) sona ereceği duyurulan “şiir ve hikâye müsabakası”nın akıbeti belirsizdir. *Yeni İnsanlık*'ta da benzer bir “müsabaka” duyurulmuş ve onun sonucu hakkında da bilgi verilmemiştir. Bu durum, o yıllarda gençler tarafından çıkarılan çoğu dergide görülen yayılma isteğinin “müsabaka” ile gerçekleştirilmeye çalışıldığının göstergesidir. Sonuçların belirsiz kalması ise beklentinin karşılık bulmayışı olarak değerlendirilebilir.

***Hamle*'nin Söylemi ve İçeriği**

Hamle'nin çıkışını gerekçelendiren yazı, derginin “müessisi” Celâleddin Ezine imzasını taşır. “Bir Ön Söz” başlıklı yazıda Ezine, *Hamle*'nin “edebiyatta, sanatta, fikirde, ilimde” neler yapacağını, dergide neyin hedeflendiğini ve ne tür yazılara yer verileceğini açıklar. *Hamle*'den önce çıkan ve sonu “-ist”le biten “realist”, “hümanist”, “Dadaist” gibi “ideolojiler”i program olarak belirlememekle birlikte bunları “kıymet” olarak gördüğünü; derginin “bir kısım münevverin mecmuası” olmayı reddettiğini; “cevheri, kıymeti, kültürü olan her münevver”in yazıp okuyabileceği ama “vasat mütefekkir” ile “orta bir edip, fena bir şair”in yok sayıldığını belirtir. Yazıda; edebî metin yayınında

3 Hasan İzzettin Dinamo, yabancı dil kurslarına, Asaf Hâlet Çelebi'nin bir öğrencisi dışında kimsenin ilgi göstermediğini kaydeder. Hasan İzzettin Dinamo, *age*.

“mükemmel” gözetildiği için biçimsel tercihlerin değil, sağlam yapılı metinlerin belirleyici olacağı vurgulanır. Her ne kadar herhangi bir sanat akımının izlenmeyeceğini söylese de “*neoklasizma'nın, yeni ve hakiki bir hareketin pişdarı olabileceğine inandığımız için*” sözüyle bir “-izm” öne çıkarılır ve Asaf Hâlet Çelebi'nin derginin ilk sayısında yer alan metinleri bu akımın ufkuyla değerlendirilerek “*orijinal değer fakat tuhaf ve garip*” diye sunulur. Ezine, aynı şekilde, Mithat Cemal Kuntay'ın Mehmet Âkif Ersoy hakkındaki kitabına ilişkin Doğan Ruşenay imzalı yazıdaki görüşlere katılmadığını açıklayıp, “*Aruzla ilk 'bizim Türkçe'mizi konuşan bir kahramanı ve hayatta olduğu kadar nazımda da sırtı yere gelmemiş bir pehlivanı ceffelkalem inkâr etmek akıllımıza bile gelmez.*” der. Yazarlarına Mehmet Âkif'e inandıkları kadar inandıkları için söz konusu metinlere dergide yer verildiğini belirtir.

Karşıt fikirlerin bir arada görüneceği bir dergi olarak tasarlanır *Hamle*. Anılan yazıda Celâleddin Ezine; “*Ahenksizlik, ahengimiz olacak.*” dedikten sonra, derginin duruşunu şu sözlerle ilan eder: “*Sekter hükümleri, doktrin'lerle bağlı fikirleri yırtıyoruz. Edebî inhisar eski bir mutlakiyet saltanatı kadar çürüdü. Fikirde yeni nizamın bayrağını açıyoruz. Edebiyatı, Patron-ferdin fikir ve hüküm inhisarından kurtarmak için 'Hamle'yi çıkarıyoruz.*” Bu keskin açıklamada belirginleşen “*edebî inhisar*” sözüyle dönemin kanonik ilişkiler ağının gözetildiği açıktır. Bu da doğrudan “*eski-yeni*” kutuplaşmasını akla getirir. Celâleddin Ezine; sözünün böyle bir olgu üzerinden anlaşılacağını düşündüğu için “*eskiyi inkâr etmedikleri*”ni, “*bilâkis hakiki yeniliğin garabette olmadığına*” inandıklarını söyler. Burada *eski* için anılan adlar dikkati çeker. Fuzulî ve Şeyh Galib, “*eskinin yenisi*” olarak anılır. Bir de “*yeninin eskileri*” vardır; bunlar arasında Yakup Kadri, Halide Edip ve Recaizade Mahmud Ekrem vardır. Anlaşılacağı üzere eskiyi belirleyen şey, tarih değildir. Ezine, ölçütün “*güzel eser*” olduğunu belirtir; ona göre bunu sağlayan da “*fert, cemiyet ve kâinat istihalelerini benliklerinde yoğurabilmiş*” şair ve yazarlardır. Eski-yeni ayrımında “*tazelik*” de diğer bir ölçüt olarak belirlenir. Tazelikle sanatçının muhayyilesinin ürünü olan imajların genişliği kast edilir. Ezine, bunun hem metnin eskimesini önleyeceğini hem de metne uluslararası bir değer katacağını ileri sürer. Bununla birlikte, “*beynelmilel kıymet*”in ölçüsünü “*dünya pazarı*”nın belirlediğini; “*Türkiye hudutları*” içindeki danışıklı övgülerin şair ve yazarlarımızı “*dünya pazarı*”na taşıyamayacağını vurgular. Burada dikkat çekici olan kabul için belirlenmiş merkezdir. Yazar; Avrupa ve Amerikada tanınmayan, çevrilmiş olsa da eserleri okunmayan şair ve yazarların “*kör edebiyatımızın şaşı mahsulleri*” olduğunu ileri sürer. Ona göre edebiyatımızın beynelmilel olamayışının nedenini, “*ırkımız*”da değer, bu

“şası mahsuller”de aramak gerekir. “İrkımız”ın zekâsını belirginleştirmek için de bilim, sanat ve siyaset dünyasından bazı adlar anar. Bu adların rastgele anılmadığı, Türk neoklasisizminin kaynağı olarak belirginleştirildiği söylenebilir. Yıllarca Türkiye dışında kalmış, öğrenim hayatının neredeyse tamamını Avrupa’da geçirmiş olan Ezine’nin “*beynelmilel*” şair ve yazar arayışı, anlaşılabilir bir durumdur. Bu yüzden *Hamle*’nin çıkış amacını, “*beynelmilel Türk yazıcısını yetiştirebilecek yolları araştırmak*” diye açıklar.

“Bir Ön Söz”de, derginin kaynak olarak “*Türk-İslâm harsı*”nı; hedef ve dayanak olarak da “Hümanist Hristiyan kültürü”nü benimsediği ilan edilir. Ezine; hikâye ve romanda yok sayıcı bir söylem geliştirir ve “*Frenk örneklerinden istianeye mecburuz.*” der, örneklerden yararlanmayı kolaylaştırma düşüncesiyle de “*ecnebi diller kursu*” açıklarını belirtir. Söyleminde çelişkiler barındıran bu yazı, derginin “hedefi”nin vurgulandığı şu son cümlelerle de çelişkiyi sabitler: “*Şimdiye kadar neşrolunan edebî mecmuaların ekserisinin hedefi fikirde inkılâptı. Biz inkılâbı değil, fakat ‘olanın’ kemale erişmesini istiyoruz.*”

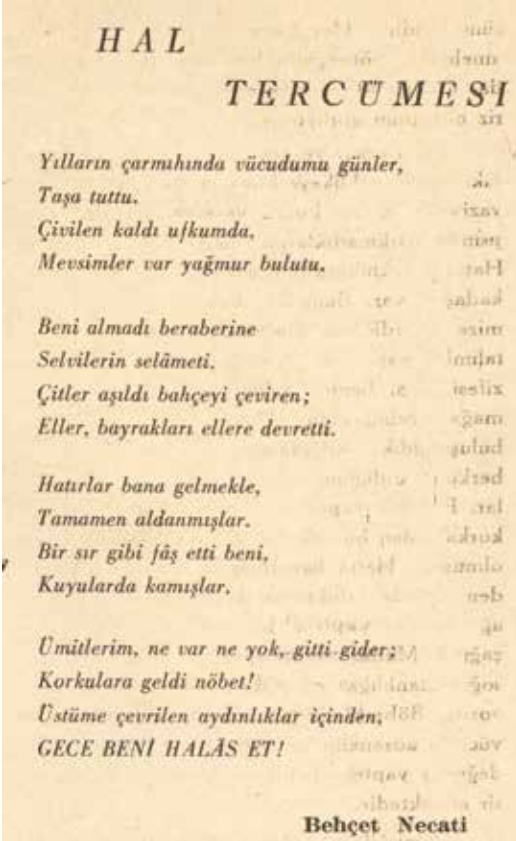
Derginin amacını somutlaştıran bir diğer yazı, “Türk Hümanizmasının İzahı” (S. 1) başlığını taşır. Celâleddin Ezine’nin imzasını taşıyan bu yazıdan *Hamle*’nin “Türk hümanizmi”ni arayan bir dergi olarak tasarlandığı anlaşılır. Atatürk’ün ölümü sonrasında İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanlığı döneminde Türkiye’nin kültür politikası, yine Batı merkezlidir ve hümanizmde sabitlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında çıkarılan dergilerin hemen hepsinde Hümanizm gözetilir. Şemsiye ideoloji hümanizmdir; milliyetçilik, halkçılık, Anadoluculuk ve Kemalizm, hümanizmin yorumu olarak ayrışır. *Hamle* de dönemdeki bu entelektüel havadan etkilenmiştir. Celâleddin Ezine, “Türk Hümanizmasının İzahı” başlıklı yazısında, dergilerin manifestolu çıkışını eleştirerek *Yücel* dergisinin hümanist söylemindeki “eksikler”i saptar. Hümanizm’in Avrupa’daki oluşum ve gelişim süreci sonrasında oluşturduğu kültüre işaret edip Türk hümanizmine de aynı zihniyetle ulaşılabileceğini vurgular ve izlenecek yolu şöyle formüleştirir: “*Hakikat sevgisi + objektif aklıselim + kâinat varlığı = kemal.*”⁴

Ezine, Türk hümanizmi için yol açıcı kaynağın edebiyat olduğunu ileri sürer. Ona göre, hümanist düşünce nesirle kurulur. Şiir, bu düşüncenin sezgi yoluyla kavrandığını işaret etmesi bakımından öncü olarak görünse de asıl olan romandır çünkü romanın kurgusu, dramatik yapısı gereği figürler ve olaylarla hümanist tutumu somutlaştırır. Türler açısından hikâyenin sonu

4 Celâleddin Ezine, “Türk Hümanizmasının İzahı – I”, *Hamle*, S. 1, Ağustos 1940, s. 6-10.

gelmiş bir kurgu olduğunu ileri süren yazar, hürmanist düşüncedeki “kemal” hedefine “fikir ve lisan”daki gelişmeyle ulaşılabilceğini vurgular. Dilin şiirle işlendiğini belirterek Türk hürmanizmi için şiirde klasik metinlerin kaynak olarak değeriendirilebileceği ama özellikle Servet-i Fünun Edebiyatı şair ve yazarlarının başlattığı “*abartılı ve süslü yazma tarzı*”nın yanlış bir eğilim doğurduğunu ileri sürer. Onun yazısında belirtilmese de Doğan Ruşenay (Hasan Tanrıku)ın “Yahya Kemal” (S. 2) başlıklı yazısında vurgulandığı üzere, Ahmet Haşim ile Yahya Kemal Beyatlı şiir dilini hürmanist düşünceyi içerecek biçimde geliştirmiştir. Derginin söylemi doğrultusunda öne çıkarılan “*klasik*” şairler, Fuzulî ile Şeyh Galip; modern şairler ise öncü olarak Ahmet Haşim ile Yahya Kemal Beyatlı, izleyici olarak da Orhan Veli Kanık ile Asaf Hâlet Çelebi’dir. Doğan Ruşenay; “Yeni Neslin Tenkidi” (S. 4-5) başlıklı iki yazısında, şiirdeki çıkışları adlar üzerinden değeriendirerek gürültülü çıkışlarla parlayıp sönen şairleri, “*koş*” ve “*kazip*” şöhret olarak eleştirip Orhan Veli Kanık ile Asaf Hâlet Çelebi’yi öne çıkarır.

Celâleddin Ezine; “Türk Hürmanizmasının İzahı” (S. 3) başlıklı ikinci yazısında “*bir milletin edebî hürmanizması demek o milletin bu ‘bütün’ insanı yetiştirebilmesi demektir.*” yarısına, söz konusu insanı yetiştiren kaynaklardan romanı değeriendirerek ulaşır. Avrupa edebiyatlarındaki “*edebî hürmanizma*” örneklerini andıktan sonra, Türk romanındaki eksiği belirler. Ona göre, zamanına gelene kadarki Türk romanı “*analiz*”, “*sentez*” ve “*teknik*”i birleştirebilmiş değildir. Peyami Safa’nın *Bir Tereddüdün Romanı*’nı “*sentez*”de, Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun *Hüküm Gecesini*’ni “*analiz*”de başarısız bulur; teknik yönünden de zamanının romancılarının Halit Ziya Uşaklıgil’in *Kırık Hayatları*’ ile *Aşk-ı Memnu*’suna ulaşamadığını belirtir.

Türk hümanizminin kaynağı Türk edebiyatı olarak belirlendiği için *Hamle*'nin ikinci sayısındaki “Tevfik Fikret” başlıklı imzasız ilk yazıda Tevfik Fikret, “*hümen zihniyetinin Türk edebiyatında ilk mübeşşiri*” diye sunulur. Bu belirlemedeki “hümen zihniyeti” sözü, derginin söylemi açısından önemlidir. Bu söz; “moralist ahlakçı”, “Garplı”, “dinsel taassuba karşı” ve “şuurlu bir rönesansçı” içeriğiyle *hümanist şahsiyeti* belirginleştirir. Namık Kemal de -Tevfik Fikret gibi- “moralist” özelliğiyle öne çıkarılan bir diğer “şahsiyet”tir. Abdülkadir Karahan’ın “Namık Kemal’de Vatan ve Kahramanlık” (S. 5) başlıklı yazısı, derginin tutumunu yansıttığı için bu bağlamda anılabilir. Yine Karahan imzalı “Fuzulî’nin ‘Leylâ ve Mecnun Mesnevi’si’ ” (S. 4) başlıklı yazı, her ne kadar dikkat olarak hümanizm gözetilmeden yazılmış olsa da derginin Türk hümanizmine klasik kaynak arayışını örneklemesi bakımından dikkat çekicidir.

Hamle'nin söyleminde; Batı hümanizminin sonucu olarak görülen Rönesans’ı, Türkiye’de Cumhuriyet’in gerçekleştirdiği kabulü vardır. “Cumhuriyet’in Manası” (S. 4) başlıklı yazı, bu bakımdan dikkat çekicidir. İmzasız yayımlanan yazıda, “*Cumhuriyet’le birlikte Türkiye’nin ‘Şark’tan Garb’a, idealizmden realizme geçtiği*” belirtilip “*Cumhuriyet en gerçek mâna ile bir Türk rönesansıdır.*” denir. Cumhuriyet’e inanç, konjonktür gereği Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün aşkınlaştırılmasını da sağlar.

Derginin söylemini belirginleştirilen yazılar, Celâleddin Ezine ile Hasan Tanrıkut tarafından yazılmıştır. Ezine, yukarıda dikkat çekilen yazıları yanı sıra hikâyeleriyle de derginin söylemini örnekleyip pekiştirir. Hasan Tanrıkut’un *Hamle*’yi *Yeni İnsanlık*’ın devamı gibi gördüğüne yukarıda dikkat çekmiştim. Onun bu kabulü, *Hamle*’nin söyleminde ikilik doğurmuş gibi görünse de hümanizm paydasında ikiliği ortadan kaldırdığı söylenebilir. Hasan Tanrıkut, *Yeni İnsanlık*’ta dört sayı yazdığı “Bedii Ahlâk Nazariyesi” konulu yazılarını *Hamle*’de de sürdürür. Bunun yanı sıra “Determinist Felsefe (Durumoloji)” (S. 2) ve “Durumlar” (S. 5) başlıklı yazılarıyla *Yeni İnsanlık* idealine ilişkin görüşlerini ayrıntılı bir biçimde açıklar. Tanrıkut, özetle *Yeni İnsanlık*’ın “ahlakçı” olması gerektiğini vurgular ve mevcut durumdaki uygulama ve kabullerin beklediği “ahlakçı şahsiyet”i yaratamayacağını esefle dile getirir.

Hamle’deki çeviri metinler, derginin söylemiyle örtüşür. Türk hümanizmi için Batı’nın kültürel kodlarından birini haber veren Antik Devir metinleri (“Theokritos’un İdillerinden: Hasat Bayramı”, Eski Yunancadan çeviren: Oktay Kazanlı, S. 1) kaynak olarak görülüp çevrilirken Asaf Hâlet Çelebi’nin

Hâfız-ı Şîrâzî’den (S. 2-4), *Dhammapada*’dan (S. 3) ve Mevlâna’dan (S. 5) çevirdiği metinler de *Doğulu kaynak* arayışındaki hassasiyeti yansıtır. Özellikle Mevlâna ilgisi, Türk Hümanizmi’ne *yerli kaynak* belirleme arayışını somutlaştırır. *Hamle*’nin son sayısı, “Mevlâna Sayısı” olarak sunulur. Hacim olarak derginin yarısını kaplayan dosya, Goethe’nin “Celâleddin-i Rûmî” başlıklı yazısıyla açılarak hümanist yerli kaynağın Batı’yı da etkilediği hissettirilir. Bu dosyada Galib Dede, Nesib Dede, Esrar Dede, Yahya Kemal Beyatlı, Celâleddin Ezine, Asaf Hâlet Çelebi ve Hasan Tanrıku’tun şiirleri; Ali Rıza Korap’ın “Mevlâna’da Şuurun Raksı” başlıklı yazısı; *Mesnevî*’den bir hikâye; Mevlâna’nın gazellerinden parçalar ve hikmetli sözleri yer alır.

Hamle’de Batı hümanizmi, Alman felsefesi ve edebiyatı üzerinden araştırılıp belirginleştirilir. Bu, Türk hümanizmine kaynak ve örnek olabilecek şahsiyetlerin ve metinlerin tanıtılmasına yönelik bir çabadır. Derginin

ufkunda Almanya’nın yer alması; Celâleddin Ezine’nin öğrenim hayatının ve gençliğinin Almanya başta olmak üzere Almanca konuşulan ülkelerde geçmesinden kaynaklandığı gibi, Reform ve Rönesans’ın anılan ülkede geliştiğine duyulan inançtan da kaynaklanır. Dergide, Alman felsefesi ve edebiyatı için bugün de referans olabilecek inceleme yazıları yayımlanmıştır. Bu bağlamda özgün kaynaklar kullanılarak hazırlanan Talât Hamdi Cent’in “Artür Şopenhauer” (S. 1-2-3), Celâleddin Ezine’nin “Şair Rainer-Maria Rilke” (S. 2) başlıklı yazıları ile Behçet Necati(gil)’in Rilke’nin “Malte Laurids

Brigge'nin Notları" romanından yaptığı çeviri anılmalıdır. Bu yazılarla bir arada düşünüldüğünde daha da anlam kazanan ve yerli metinler gözetilerek kurulan Dr. Münir Derman imzalı "Ruhî ve Uzvî Muvazenede Bir Varlığa İnanmanın Ehemmiyeti" (S. 4) başlıklı yazıya da dikkat çekmek gerekir.

Hamle'de edebî metin olarak şiir ve hikâyeye yer açılır. Asaf Hâlet Çelebi, Sabahattin Kudret (Aksal), Celâl Sılay, Hasan İzzettin Dinamo, Behçet Necati(gil), Suphi Taşhan, Suavi Koçer, Rifat Ilgaz, Halit Asım, Dr. Bedri Noyan, Miraç Katircioğlu, Fezâ Gürsey, Muzaffer Kâmil Görduysu şiirleriyle; Hüseyin Hülki ("Ustura", S. 3; "Canbaz", S. 4), Celâleddin Ezine ("Anafartalar", S. 4; "Memo'nun Pasaportu", S. 5), Sabahattin Kudret ve Baha Dürder hikâyeleriyle dergide yer alır. Şair olarak görünenlerin çoğu, sonraki yıllarda modern Türk şiirinde özgün adlar olarak belirginleşmiş; bazıları, "toplumcu gerçekçi" bir potikayı sahiplenerek yön değiştirmiş; bazıları da *Hamle*'nin söylemini bireysel arayışlarıyla geliştirmiştir. Hikâyeleriyle görünen adlardan Hüseyin Hülki'nin, yayımlanan metinlerine bakarak *kayıp bir hikâyeci* olduğu rahatlıkla söylenebilir. Türkçesini geliştirmek için Mithat Cemal Kuntay'dan özel dersler alan Celâleddin Ezine'nin kurgusal metinleri ise söyleyiş yönünden özel dersle geliştirilen bir dil bilincini değil, usta bir kalemi yansıtır.

Sonuç

Hamle; 1940'lı yıllarda resmî kültürel söylem olarak önerilen, desteklenen ve baskınlaştırılan hümanizm ideolojisini, "Türk Hümanizmi" iddiasıyla yorumlamaya çalışan özgün bir dergidir. Özellikle Celâleddin Ezine ile Hasan Tanrıkut, yazılarıyla bu iddiayı temellendirmeye çalışır. Ezine'nin dil ve edebiyatı, Türk hümanizmini hazırlayacak kaynaklar olarak belirlemesi dikkat çekicidir. Ayrıca söylem doğrultusunda Doğulu ve yerli kaynaklara işaret edilmesi de dergiyi dönemindeki diğer yayınlardan ayırıştırır. *Hamle*, her ne kadar ufkunu "edebiyat, sanat, fikir, ilim" olarak belirlese de düşünce ve edebiyatla sınırlı kalmıştır. Kurgusal metin, düşünce ve inceleme yazılarına oranla daha azdır. Bununla birlikte, her sayıda belli bir oranla edebî metnin gözetildiği fark edilir. Toplu olarak bakıldığında bu metinlerin derginin söylemiyle örtüştüğü rahatlıkla söylenebilir. "Aktüalite" sayfalarındaki değini yazılarıyla gündemi izleme niyeti de taşıyan derginin, bu yönde tatmin edici olamadığı açıktır; sınırlı sayıdaki kitap değerlendirme ve eleştiri yazılarında ise derginin tutumu belirginleşmiştir.